

MOLETLO WA PULOSEMMUŠO WA NGWAGA WA DITHUTO WA 20202

HOLONG YA ZK MATTHEWS, KHAMPHASENG YA MUCKLENEUK

14 FEBEREWARE 2020

PROF MANDLA MAKHANYA,

HLOGO LE

MOTLATŠAMOKHANSELIRI

Yunibesithi ya makgonthe ya Afrika yeo e itlhamilego seswa yeo e bopago bokamoso bja batho ka go kgotsofatša dinyakwa tša batho;

Ke a go leboga, Moprofesa Mulaudzi, Molaolalenaneo wa rena

- Modulasetulo wa Khansele, Mna Sakhi Simelane
- Maloko a Khansele
- Mdi Makhanya
- Maloko a batseta bao ba emelago dinaga tša bona
- Mna Mr Maxim Jean Louis, Mopresidente wa Contact North, Canada
- Bašomimmogo ka go Bolaodiphethiši le Bolaodi bjo bo Nabišitšwego
- Bašomimmogo bao ba ikopanyago le rena ba dileteng

- Mopresidente wa NSRC, maloko a khuduthamaga ya gago le baetapele ba baithuti ka moka
- Baetapele ba NEHAWU le APSA
- Baetapele ba *Women's Forum* le *Black Forum*
- Maloko ao a hlomphegago a badirišani ba rena gagolo bathopasefoka ba rena ba lehono
- Baithuti ba Unisa
- Bagwera ba yunibesithi go tšwa mahlakoreng ka moka a bophelo.
- Maloko a sehlopha sa dikgahlego tša go swana sa bobegaditaba

Ntumeleleng go thoma polelo ye ka go le amogela ka moka ka matsogo a borutho.

Kamogelo ye e kgethegilego ke e lebiša go bao ba tlilego fa bjalo ka maloko a maswa a badirišani go tloga pulong ya dithuto ya ngwaga wo o fetilego. Tshedimošo yeo ke e filwego e šupa gore re oketšegile ka bašomimmogo ba baswa ba 357 ka 2019. Re na le gape bašomimmogo ba maemo a godingwana ba bangwe ba seswai pakeng yeo, godimo ga ba ke ba amogetšego ka Janaware ngwageng wa go feta. Bona ke:

1. Mtšna Zipphora Anastacia Mamabolo	Molaodimogolophethiši: <i>Risk and Compliance</i>
---	---

2. Adv Modidima Palmerston Manny	Molaodimogolophethiši: <i>Legal Services</i>
3. Prof Matoane Steward Mothata	Motlatšamoretšistra Student Administration and System Integration
4. Prof Zodwa Thembelihle Motsa Madikane	Molaodimogolophethiši: <i>Leadership and Transformation</i>
5. Prof Lungile Ntsalaze	Hlogophethiši ya lefapha: <i>Accounting Sciences</i>
6. Prof Kgomotso Masemola	Hlogophethiši ya lefapha: <i>Human Sciences</i>
7. Mna Bryton Siyanda Masiye	Molaodimogolo: Planning
8. Ngk Motlatso Gladys Mlambo	Molaodimogolo: Institutional Research

Ke rata gape go amogela badirišani bao ba tlilego go šoma le rena ngwago wo o fetilego wo, le go ba lakaletša mahlatse le mahlogonolo ge ba godiša mešomo ya bona yunibesthing ye ya kgoparara. Go badirišani ba baswa, ke re go lena karolo ye bohlokwa ya go ikwa le le gae yunibesithing efe goba efe ke go tseba batho le tlwaelo ya bona. Ka gona, ke tloga ke le tutuetša gore le netefatse gore le tseba Lengwalo la tumelelo ka ga Phetogo la Unisa (leo le lego gona intraneteng) gomme, gagolo, *11Cs plus 1* tša rena, tšeo di bolelago ka mohuta wa setšo seo re nyakago go se gatelela le go se diriša ka mo Unisa.

Mosong wo re tlo lebogiša bašomimmogo ba mmalwa bao dikabelo tša bona go Unisa, ka mokgwa wa tiro ya bona ya profešenale, boikgafo bja

bona le potegelo ya bona, ba bilego mohuta wa mohlala woo ka moka re swanelago go o latela. Ba phela le go phethagatša dikgopolo tša Unisa gomme maitekelo a bona a lemogilwe le go dumelwa – ke bašomimmogo le baithuti ka go swana.

Go baamogedi ba difoka mesong ye, ke re: Ke a le lebogiša, le šomile gabotse, gape le boetšwe ke seo se swanelago! Le bile mohlala wa tlotlego ka go fetišiša go rena ka moka mono Unisa. Ke a tseba gore go na le ba bangwe bao ba ka bago ba sa kgethwa. Go badirišani bao, le bona, a ke bolele ka boikokobetše gore re tumiša mafolofolo le bothakga tša lena. Ka moka re a holega ge re na le bašomimmogo ba bjalo ka ba gare ga rena. Re lemogile maitapišo a lena gape re ikgantšha ka lena.

Bašomimmogo, ngwaga wo o fetilego wo go be go tanya kgahlego go bona badirišani ba rena ge ba ahlolwa ka mo go thabišago le ka mo go sa thabišego go bobegaditaba bja setšhaba, e lego maatla a magolo a khuetšo – gagolo gare ga setšhaba sa baithuti. Batho ba bolelwa ka maina. Ke rata go le gopotša ka moka gore ka bonoši bja rena gape re le seboka ke rena sefahlego sa Unisa, gagolo tirišanog ya rena le baithuti gape le maloko a setšhaba – bao ba sa senyego nako go ntšha maikutlo a bona ge ba thabišitšwe goba ba šulafaditšwe ke boitshwaro bja rena le go diriša kgatelelo ka mo go swanelago. Ka gona, ge o šoma gabotse, Unisa le yona

e šoma gabotse. Ge o le kgakanegong gare ga batho ka lebaka la boitshwaro bja gago, Unisa le yona e ikwa bjalo. Ke rata go hlohleletša ka moka ga rena go netefatša gore sefe goba sefe seo re se dirago, re šireletša tlhomphe ya rena le leina la yunibesithi ya rena ka go netefatša gore re dira ka tsela yeo e bontšhago ditumelo ka ga boitshwaro le dilo tše di lego bohlokwa tša yunibesithi.

Bašomimmogo, re kopane mo mesong ya lehono kamanong le tikologo le ditiragalo tša diphetogo tše kgolo tše di tšwelago pele lekaleng la rena. Re satšo itemogela tše dingwe tše bjalo rena ka borena. Tše pedi tša diyunibesithi tše re tswalanego natšo (UKZN le UWC) di tswaletšwe lebakanyana ka lebaka la dingangišano ka dipelaelo tše ntšintši tše go lego boima kudu go rarollwa ke institušene e tee – go sa šetšwe ge eba dinyakwa tše ke tše di swanetšego Bao ba lahlegelwago go fetišiša go tše ka moka ke baithuti ba rena. Ke seo ka seisimane se bitšwago *Catch 22 (go ikhwetša o le gare ga dikgetho tše pedi tše boima)* gomme ka go lemoga bontši bja diemeile tše ke di amogetšego le ditshwayatshwayo go bobegaditaba bja setšhaba, baithuti ba rena ba bafetšwe kudu, ba a belaela gape ba kgakanegong.

Tabakgolo ke go re go sa šetšwe ditlhohlo tša rena tša ka moo ekonomi e amago tšwelopele ya setšhaba le dipolotiki boemong bja boditšhaba (le

kontinenteng), le go leeto la rena go yunibesithing ya makgonthe ya afrika, re ka se kgone go hlokomologa kgokagano le batho mo re ka thomago go ipea kgakala le lefase ka moka, goba ra re re dumela gore ga re nyake go ba karolo ya tikologo ya nkgokolofaseng ya thuto ya godingwana gore re be seemong se tee le seo se dirwago ke ba bangwe. Bjalo ka yunibesithi ya kgoparara ya ODeL mo kontinenteng gape ye nngwe ya tše kgolokgolo mono lefaseng, ke rena phulamadibogo ge go etla go dikgopolo tše mpsha le boitšhimolloši tša ODeL gomme ditšhaba tše ntši tše di hlabologago di re tšea go ba mohlala lefaseng ka bophara. Ke na le nnete ka seo. Nneteng ke go re nkgokolofaseng, re katana le ditlhohlo le mathata tše di swanago. E no ba fela dikemo tša rena tše di fapanego gape di re gapeletšago go bea mathomong le go hlatholla ditlhohlo tša rena ka ditsela tše di fapanego

Ka gona, bjalo ka diinstitušene tše dingwe tše ntši lefaseng, re na le dilo tše pedi tše bohlokwa tše di nyakago šedi ya rena: go fihlelela seo se dirwago ke ba bangwe kemong ya bosetšhaba le go ba le mohola mabapi le dithuto tše re di rutago, gape le go ya pele go tšwa fao, go tšweletša mohuta wa bokgoni bja dialoga tša ngwagakgolo wa bo21 bao ba tla ralalago le lefase la mešomo le kgwebo ka boitshepo ka gobane ba na le bokgoni bjo bo nyakegago gape le gore ba tšeere kgopolo ya go ithuta bophelo ka moka yeo e tlo netefatšago gore ba a kgotsofala ka botsebi bja

tlaleletšo le go hwetša botsebi bjo boswa.bjalo ka ge go hlokagala. Ke rata go netefatša go lena ka moka gore go fetola le go ikamanya ka go nagana le go kwešiša ka bjako le boitshepo e tlo ba tše dingwe tša bokgoni go katlegong ya dialoga lefaseng le leswa le le itlhagišago go rena.

Tsela e tee yeo ka yona rena bjalo ka yunibesithi re ka netefatšago seo, le mohola wa rena wo o tšwelelago ge re le gare re godiša maemo le leina la rena, ke go nepiša ditiro tša botsebi tša yunibesithi ya rena ka kwano. Ka gorealo ke maikemišetšo a ka le taelo ya ka – yeo e lego karolo ya bolaodi bja ka le Khansele ya rena – gore ngwaga wo ke woo go wona re fago maatla a rena go godiša le go hlabolla ditiro tša botsebi tša yunibesithi ya rena. Taelo ye, bašomimmogo, e phethagatšwa yunibesithing ka bophara. Ka moka ga rena re tlo diriša maatla a rena go nepo yeo Ka yona nako yeo re tlo tšwela pele ka phethagatšo ya dipeakanyo tša rena tša thekgo le ditshepedišo tša rena tša taolo go netefatša tikologo ye e loketšego bohle le bokgoni ka go fa baithuti ba rena thuto le mekgwa ya go ithuta, dinyakišišo le maithomelo le go šoma mmogo le setšhaba tša boleng bja godimo. Seo se molaleng.

Fela a re kwaneng ka se: morero wa yunibesithi – yunibesithi ye – nneteng yunibesithi ye nngwe le ye nngwe lefaseng, ke thuto – go ruta baithuti ba yona. Kelo ye kgolo ya morero woo ke katlego le go tšwela pele ga baithuti

ba rena, goo ka morago, go ka tiišwago ke dithuto tša boleng bja godimo le mohola wa tšona le go ruta le go ithuta ka mafolofolo. Ka mantšu a mangwe, protšeke ya thuto ya yunibesithi.

E re ke le botšeng seo yunibesithi e sego sona. Yunibesithi ga se lefelo la go laetša kgahlego go dipolotiki la badirišani le baithuti ba bangwe e le go ama protšeke gampe. Yunibesithi ga se tsela ya go thopa le bosenyi go tsenya tšwelelo le go ba gona ga meloko ya ka moso kotsing. Yunibesithi ga se setsha sa go swarelana dikgopi tšeo di hlolago karoganyo ya semerafe gare ga merafe/mehlobo le gore, ka go dira bjalo, re gataka tokelo ye nngwe le ye nngwe yeo e tiišwago ke Molaotheo wa rena. E reng ke hlaloše gabotse. Yunibesithi ke lefelo la mathomothomo la go ithuta le go ikaonafatša – la baithuti ba rena. Ka gona go badirišani ba rena, yunibesithi ya rena e swanetše go ba legae leo le godišago le go kgonagatša borutegi bja maemo a godimodimo.

Bašomimmogo, letšatšing le lengwe le le lengwe leo le fetago go na le temogo yeo e golago ya gore re swanela go naganaseswa boitlamo bja rena re le diyunibesithi go beakanyetša le go fa badudi ba rena bohlale bja go itebanya le lefase leo le tšwelelago go tšwa go Phetošo go tšweletšo ya semotšhene diintastering ya Bone. Bjo ke boikarabelo bja ditiro tša botsebi tša yunibesithi.

Ka gona, bjalo ka diyunibesithi re tlo swanela go ikana le go tiiša mohola wa re na *ka go*, le *go*, setšhaba, le go batswadi le baithuti bao ba beilego tshepo ya bona go rena – gagolo ge re bolela gore re *betla bokamoso bja batho ka go kgotsofatša dinyakwa tša batho*. Gomme seo se ra go nepiša tše dingwe tša bolaodi bja rena bjo bo filwego. go ruta le go ithuta, go šoma mmogo le setšhaba le dinyakišišo le maithomelo. Ke tiišitše ge ke re yunibesithi ka botlalo bja yona e hloka go netefatša gore dirutegi tša rena di fiwa sebaka sa go phethagatša seo ba hlahlilwego gape ba thapilwego go se dira – go hlahla baithuti bao ba rutegilego gape ba filwego tsebo go ikemela lefaseng la Phetošo go tšweletšo ya semotšhene diintastering ya Bone le go diphešo dife goba dife tše bjalo tša ka moso - baithuti bao ba lego badudi ba go swaya diphošo le go ba le boikarabelo setšhabeng.

Go bašomimmogo ba rena ka go ditiro tša botsebi tša yunibesithi: Go na le mošomo wo o amago bohle ka go swana, le tetelo go lena, go dira bjalo ka dirutegi tše di nago le boikarabelo gape le ka botsebitsebi. Ke a lemoga go re re šetše re na le bašomimmogo ba bantši ba bjalo ka dikholetšeng tša rena. Ba bangwe ba bona ba tlo fiwa tlotlo lehono. Eupša gape ke a lemoga, bašomimmogo, gore go na le dirutegi tše ntši mo Unisa tše di dirišago yunibesithi bjalo ka setšweletši sa ditšheke tša meputso ya bona gomme ba sa dire se sengwe ka bokgoni bjo lebanego. Ba tla le go sepela ka boithatelo. Ba swara baithuti ba rena ka lenyatšo goba ga ba tsenelelane le bona le gatee. Ba phela ba se gona, le ge bašomimmogo ba

bona ba ba nyaka. Batlatšahlogo ba ka ba na le mošomo wa tšhoganetšo matsogong a bona – go lwantšha bao (bjalo ka ge re boditšwe) ba sepetšago dikgwebo tša bona ka diofising tša bona, bao ba fago ba bangwe diasaenmente le ditlhahlobo gore ba ba swaele tšona, bao ba hlomilego disekelema tša dikgopolo tše mpsha le boitšhimolloši tša go dira ditšhelete tše, go fa mohlala, di senyago leina la diprotšeke tša rena tša dinyakišišo le boaloga, le bao ba dirago ditšwalano le baithuti tše di sa laetšego botsebi bjo letetšwego, tše di bago kotlo go tše ntši tša diyunibesithi tša rena. Ke bolela fela tše mmalwa tše re di lemošitšwego, gomme tše ka moka di swanetše go fela. Mafokodi a ka moka a lebišitšwe go badirišani bao ba palelwa ke go bona bohlokwa bja ditema tše ba swanetšego go di kgatha, go se bone phapang gare ga go dira botse le bobbe, gape ba fetošitše boikarabelo bja bona bjo ba bo beetšego metlae. Boitshwaro bjo, bašomimmogo, bo hlagiša seemo se se lego kotsing ye kgolo nageng ya rena gape bo laetša tlhokego ye e bonagalago ya maitshwaro a motho le ao a swanetšego mošomong

Ka gona, re letetše dirutegi tše go itekola – ka ga bokgoni bja bona bjo bo letetšwego bja seprofešenale, le boikgafo bja bona le maikano go protšeke ya thuto, institušene le, se segologolo, kabelo ya bona ya makgonthe go thuto ya boleng bja godimo ya baithuti ba rena. Re letetše dirutegi tša rena go ineela ka dipelo tša bona ka moka go seo ba thapilwego go se dira. Gape

re letetše dirutegi tša rena go rwala boikarabelo bja go dira go ya ka maemo a godimodimo a maitshwaro a a nyakegago le a seprofešenale. Nneteng, ga go se sengwe gape seo se ka amogelegago.

Re ikgafetše ka gohlegohle go fetšiša mehlala ya ditlwaelo tše ganetšwago le go fa ditiro tša botsebi tša yunibesithi tšhušumetšo yeo e hlokegago – sehlohleletši seo se tlogo šušumetša Unisa go tšea kgato le go fetšiša tlhokomologo yeo e lego gona bjale yeo ka manyami e širago modiro wo mobotse wo o dirwago ke bašomimmogo ba bangwe ba bantši. Unisa e tanya kgahlego ya baithuti ba bantši bao ba se nago dithuši tša motheo gape bao nneteng ba nyakago banna le basadi bao ba ikemišeditšego go šoma bao ba *kgethago go ruta* yunibesithi ya go swana le ye, go ena le bao ba nogo nyaka mošomo. Go nna, go ruta ke *pitšo*, gomme ke rata go bontšha phapang gare ga batho bao ba kgethago go ruta ka lebaka la pitšo le bao ba nogo nyaka mošomo. Erenge ke bušeletše seo ke se boletšego ngwaga wo o fetilego. Le tla ntshwarela, fela ga ke nyake batho bao ba lego mo Unisa go nyaka mošomo ka gobane go molaleng gore ba lefelong leo le fošagetšego. Ke nnete go re ke kgegeo ye kgolo gore baithuti ba rena, bao bontši bja bona ba hlokago dithuši tša motheo, ba swanetše go hlaka gape ka lebaka la go hlokologwa, go ena le go hlokomelwa, ke yona institušene yeo ba beilego tshepo le dikgahlego tša bona go yona. Baithuti ba Unisa ba hloka bafahloši le badirišaini ba tshepedišo bao ba ba fago le

tlhokomelo ye kgolo. Ka gona, ke re go šoma Unisa go ka se no ba fela *mošomo*.

Ka gona, ke letetše gore dirutegi tša rena ka moka di be karolo ya sehlopha go phethagatša merero ye e itšeng ya bona. Bao ba kgethago go se dire bjalo ba tlo itshola ka sephetho seo ba se tšerego tshepelong ya nako. Go badirišani ba rena ba tshepedišo le ba botsebitsebi, ke letetše gore ka moka le thekge protšeke ya thuto le dirutegi tša rena ka bokgoni ka moka ka mo go ka kgonagalago. Le lena, gape, le tlo rwala boikarabelo go se. *Ga go maitekelo afe goba afe a lena* malebana le go netefatša bohlokwa le tlotlego ka go fetišiša tša thuto, go godiša mebotlolo le ditiro tša maleba tša dithuto, go netefatša tema yeo re e ralokago ka mafolofolo ka go Phetošo go tšweletšo ya semotšhene diintastering ya Bone, go tšea karolo setšhabeng le go ba bao ba nago le kgahlego gape le go phethagatša dinyakišišo tše bohlokwa gape tše di hlagišago dikgopolo tše mpsha *ao a ka re tšwelago mohola* ge protšeke ya rena ya thuto e sa thekgwa ke tshepedišo ya boleng bja godimo, ka bokgoni le phethagatšo gape le, seo se lego bohlokwa, thekgo, boitšhimolloši le tshepagalo tša badirišani.

Go bjalo fela, mokgahlegi yo bohlokwahlokwa go tše ka moka ke baithuti. Bašomimmogo, ge re le gare re ruta le go thekga baithuti ba rena a re netefatšeng gore re a ba *hlahla*, gagolo bao ba laetšago “tlwaelo ya gore

ke a palelwa” go re go bonago gantši e le mokgwa wa go ikhomotša, go ba fa maatla a go ba šušumetša ao a tla kgontšhago boikarabelo bja go laola seemo ge se tšwelela gape le ka bokgoni dithutong le boitshwarong tša bona. Ka tlhago ya yona ODeL e nyaka bokgoni bjoo ba bantši ba palelwago go mo fihlelela, eupša e lego bjoo bo hlolago katlego dithutong. Yo mongwe le yo mongwe wa rena o na le tema ye a swanelago go e kgatha go hlahleng baithuti ba rena – ka botho le bopelotelele – go boitshwaro bjoo bo tla ba fago dibaka tše kgolo tša katlego.

Nka se fetše polelo ya ka ntle le go hlagiša kgahlego ya rena bjalo ka yunibesithi go ntlha ya gore mafelelong a 2019 Khansele ya rena e dumeletše tlhomo ya *Thabo Mbeki School*. Ka gona, ka boripana go le fa tshedimošo, *Thabo Mbeki School* ye mpsha ke sekolo sa ketapele sa go ruta ***African-centred knowledge and scholarship (tsebo le borutegi tša Afrika)*** ka go merero ya pušo, botseta le naga go fihlelela Tsošološo ya Afrika le kopano/ go ba selo se tee. Ke sa moswananoši kontinenteng ya Afrika – fela bjalo ka Kennedy School go la Yunibesithi ya Harvard. Ke sekolo sa makgonthe gape sa boikgantšho sa Afrika seo se theilwego go bohwa bjo bo tlogetšwego ke Mopresidente Thabo Mbeki le baetapele ba bangwe ba dikgopolo tša Afrika mo kontinenteng. Morero wa sona ke go godiša le go tšwetša pele baetapele ba maitshwaro ao a lemogwago ka Afrika le dinageng tša ka ntle, gammogo le go tšweletša baphethagatši ba phetogo

yeo e tlo hlabollago le go bea Afrika le lefase ka bophara seemong se seswa. Sekolo se se fa thuto ya moswananoši yeo e nepišitšwego go ya ka **dikgopolo, diteori tša thuto le mekgwa ya tshepedišo tša Afrika.**

Seo se fapantšhago sekolo se le tše dingwe ke go re lefelo la dikgopolo tša Afrika lefaseng ka bophara – **lenaneo le bohlokwa kudu la moswananoši (a unique flagship programme)** la moithuti yo mongwe le yo mongwe yo a ratago go ithuta le go kwešiša Afrika. Sekolo se tlo ba le kabelo ye kgolo go mpshafatšo go setšhaba, ekonomi, dipolotiki le setšo tša kontinente (Tsošološo ya Afrika). Se tlo ba le mohola wo mogolo go Molaotshepetšo kemong ya selegae, selete le kontinente, mohlala, ditumelelano, diprothokolo le dipego tšeo di amogetšwego ke Kopano ya Dinaga tša Afrika, le maano a kgodišo a bosetšhaba.

Sekolo sa Thabo Mbeki se theilwe go ditumelo ka ga boitshwaro le dilo tše di lego bohlokwa tšeo di laoletšwego pele le go latelwa ke Mopresidente wa maloba Thabo Mbeki le baetapele ba dikgopolo tša Afrika, gagolo ponelopele ya bona ya: Tsošološo ya Afrika; 2) boetapele bja dikgopolo tša afrika; 3) kgodišo ya basadi bjalo ka balekani ba maemong ao a lekanago go godišeng Afrika; 4) go kgonagatša baswa le batho bao ba sa itekanelago mmeleng go tšea karolo mererong ka moka nageng ya Afrika; 5) tlhohleletšo ya botseta bja Afrika bjalo ka mokgwa wa go hlola khutšo,

boemotia, tharollo ya thulano le kwano ya dinaga tša Afrika; le sa mafelelo;
6) pušo ye e lokilego bjalo ka senyakwa sa pele sa mpshafatšo ya Afrika.

Basadi le banna, bjale ka ge re ya go tsena ka go ngwagosome wo moswa wo, a re ineeleng bjalo ka yunibesithi go ditiro tša botsebi tša yunibesithi tše di laetšago kgahlego go dibaka tše ntšintši tše re swanetšego go tsena ka go tšona, e lego tšwetšopele yeo e dungwago le go hlompšha ke dithaka, batswadi, baithuti ba rena gammogo le lekala la rena. Ke dumela gore ge ka moka re šoma mmogo, re tla kgona go dira seo.

Ke a le leboga.